

NUMMER 10
OKTOBER 1965

DAAD EN GEDACHTTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP, AAN DE GEDACHTE.

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

T O P . O F F L O P

NA WAT ONDOORZICHTIG spel in de hogere N.V.V.-regionen blijkt de heer A.H.Kloos de kandidaat te zijn voor het voorzitterschap van dit vakverbond. Naar aanleiding daarvan heeft een der redacteuren van 't weekblad "Vrij Nederland" een vraaggesprek met de heer Kloos gehad. Het is een interview, dat onze aandacht heeft getrokken vanwege de antwoorden, die de heer Kloos op bepaalde vragen heeft gegeven. Op die vragen en die antwoorden willen wij hier nader ingaan. Om duidelijk te maken wát ons getroffen heeft, zullen we telkens éérst de vraag herhalen, vervolgens het antwoord van de heer Kloos en vervolgens een "interruptie" onzerzijds. Wat de lezer hieronder aantreft krijgt dientengevolge het karakter van een "driegesprek" inplaats van een tweegesprek. Echter toch ook weer niet helemaal natuurlijk, omdat uiteraard de reacties van de heer Kloos op ónze opmerkingen ontbreken. Wie deze methode bezwaarlijk vindt moge bedenken, dat onze interrupties - dat zal bij nadere beschouwing blijken - eigenlijk geen enkel nieuw element aan de zaak toevoegen. Waar wij naar hebben gestreefd bij het "interrumperen", dat is precies hetzelfde te zeggen als de heer Kloos. Maar dan in onze eigen bewoordingen. Ieder vogeltje zingt nu eenmaal zoals het gebekt is. De heer Kloos spreekt - uiteraard - de taal van het NVV; wij hebben getracht om zo duidelijk mogelijk de taal van de arbeiders te spreken. Een enkele maal herhalen wij niet wat de heer Kloos gezegd heeft, maar leveren wij wel degelijk commentaar. Waar dat geschiedt springt het zo duidelijk in het oog, dat wij ervan hebben afgezien het nog eens extra aan te geven. Tenslotte - en de keren dat zulks geschiedt spreken ook duidelijk voor zichzelf - hebben wij somtijds niet het antwoord van de heer Kloos herhaald, doch het antwoord gegeven, dat hij feitelijk zou hebben moeten spreken. Het gekozen procedé is naar onze overtuiging geschikter dan wat ook om de betekenis van het vraag- en antwoordspel in "Vrij Nederland" te onderstrepen. We herhalen, dat we het niet op alle, doch slechts op enkele vragen en antwoorden toepassen. En we hebben soms ook de vrijheid genomen de antwoorden niet volledig te reproduceren. Het ging ons niet om alles wat de heer Kloos gezegd heeft maar om sommige zijner uitspraken. Bovendien hebben wij ons niet gehouden aan de oorspronkelijke volgorde van de vragen.

+ +

+

VRIJ NEDERLAND: Onlangs is benoemd als socioloog op het wetenschappelijk bureau van het NVV drs. Top, die liberaal is en lid van de VVD.

KLOOS: Ik vind dat een boeiend experiment. Top is lid van de VVD, maar ook van Mercurius, een NVV-bond.

WIJ: Als het experiment slaagt kunnen er méér VVD-ers volgen. Waarom niet? Voor het NVV en voor zijn beleid zal het geen enkel verschil maken. Wel voor dr. Van Thijn, die meent, dat het NVV typisch het arbeidersbelang behartigt. Maar dat is tenslotte zijn zaak, niet die van het NVV.

VRIJ NEDERLAND: Nog even over Top. U verwacht met hem geen moeilijkheden?

KLOOS: Ik kijk er een beetje zo tegenaan: als iemand liberaal is in de zin van werken voor bepaalde vrijheden, het creëren van vrijheden voor de underdog, dan zeg ik: je ligt niet zo verschrikkelijk ver van het NVV af. Wat mij in de VVD tegenstaat is, dat ze zich altijd veel te veel met de werkgevers vereenzelvigd. Maar het liberalisme kan een zeer progressieve inhoud hebben, heeft het althans gehad.

WIJ: Kloos bedoelt: Waarom zouden er moeilijkheden met Top komen? Het liberalisme dat hij aanhangt is zogenaamd progressief en dat is 't NVV ook. Er is geen enkel klasseconflict of het NVV vereenzelvigd zich met de werkgevers. Dat doet de VVD ook. Ik beleid met de mond dat me dat tegenstaat. Maar praktisch is er tussen mij, Kloos en de VVD nauwelijks een verschil en de heer Top is al lid van het NVV door zijn lidmaatschap van "Mercurius". Waarom zouden we die Top niet in onze top halen?

VRIJ NEDERLAND: Bedoelt u, dat het liberalisme progressief was in de negentiende eeuw?

KLOOS: Zo is het.

WIJ: In de negentiende eeuw was het liberalisme progressief voor zover het de belangen van het opkomend kapitalisme verdedigde tegenover het feodalisme. Die kapitaalsbelangen verdedigt het nog steeds. Het woord progressief is een verlakkerijtje. Zowel bij de VVD als bij het NVV.

VRIJ NEDERLAND: Zijn er nog meer liberalen in de top van het NVV?

KLOOS: Nee, dit is de eerste...

WIJ: Kloos bedoelt: Natuurlijk zijn er nog meer liberalen. We zijn allemaal liberaal bij het NVV. Dacht u soms dat we socialist waren? We zijn vóór het kapitaal. U zult bedoelen of hij de eerste VVD-er is. Ja, dat is hij. Maar als er eenmaal één VVD-er in de top is, volgen er meer!....

KLOOS: Misschien kan juist een man als Top ons helpen bij het opsporen van bepaalde gedachten, bij het aantrekken van bepaalde groepen die wij niet zo gemakkelijk bereiken.

WIJ:.... Misschien kan juist een man als Top ons helpen om onze liberale opvattingen duidelijker te formuleren. Misschien kan hij ons helpen om werkgevers en bazen aan te trekken, die het liberale karakter van het NVV nog altijd niet hebben onderkend. Dat bedoelt Kloos natuurlijk.

VRIJ NEDERLAND: Loononderhandelingen tussen bonden en werkgevers worden soms afgesloten na marathonzittingen. Hebt u het gevoel dat de arbeiders zich erg bij die onderhandelingen betrokken voelen?

KLOOS: Ik begrijp, dat het voor mensen die het hele krachtenveld niet kunnen overzien heel moeilijk is. Voor ons spelen zoveel dingen mee, denk bijvoorbeeld aan de concurrentiepositie t.a.v. het buitenland, de werkgelegenheid in de bedrijven die internationaal gezien zwak staan. Zo'n onderhandeling is natuurlijk niet altijd duidelijk overzichtelijk.

WIJ: Kloos bedoelt: Als u het mij eerlijk vraagt; nee natuurlijk. Maar u staat me toch zeker wel toe het antwoord op uw vraag een beetje omzichtig

in te kleden. Het klinkt zo cru om te zeggen, dat wij het werkgeversbelang behartigen. Ik spreek liever over de concurrentiepositie. Van de bedrijven, uiteraard!

VRIJ NEDERLAND: Wat ziet u als het grootste gevaar voor de vakbeweging nu?

KLOOS: Gevaren zie ik eigenlijk niet. Misschien ben ik wel erg kortzichtig. Een gevaar bestaat natuurlijk wel wanneer we geen greep meer op de mensen zouden krijgen of als we onze greep zouden verliezen.

WIJ: Kloos bedoelt: Het gevaar dat ons bedreigt is natuurlijk dit, dat de arbeiders hoe langer hoe meer door moeten krijgen, dat wij eigenlijk liberalen zijn, die als een schild voor het kapitalisme staan. Maar we zouden dat schild erg zwak maken als we daar openlijk over zouden spreken. Dus doen we maar net of we geen gevaren zien. Kortzichtig? Misschien. U zoudt het ook handig of geraffineerd kunnen noemen.

VRIJ NEDERLAND: Wat heeft u het meest getroffen in de geschiedenis van de vakbeweging vóór 1940?

KLOOS: Als je die hele periode overziet, dan vind ik het boeiendst hoe het beleid zich al die jaren heeft aangepast....

WIJ: Aan de burgerlijke maatschappij!....

KLOOS: ... de soepelheid, waarmee dat gebeurde...

WIJ: ... zélf s onder Colijn! Fascinerend gewoon...

KLOOS:... dat is wel een van de dingen, die de vakbeweging kenmerkt...

WIJ: Inderdaad. Niets karakteriseert haar zo scherp als haar samenwerking met het kapitaal...

KLOOS: Dat komt natuurlijk... omdat de vakbeweging heel sterk is ingesteld op de praktijk...

WIJ: Van het kapitalisme!

VRIJ NEDERLAND: Hebt u voor u zelf het gevoel dat u weet wat er onder de leden van het NVV leeft?

KLOOS: Ja, je bent natuurlijk zo verwaand te veronderstellen dat je 't weet, door de spreekbeurten die je in het land houdt, de brieven die je krijgt. Maar ik geef toe dat de mensen, die je ontmoet op de afdelingsvergaderingen eigenlijk al geselecteerd zijn, dat wil zeggen dat het de mensen zijn met een zekere trouw aan de vakbeweging, met een grote belangstelling voor het werk, het zijn de mensen die na je inleiding met je komen praten. Maar zijn dat nu "de" leden van de vakbeweging? Dat weet je niet altijd, daar kom je niet achter.....

WIJ: Als u eens lette op wat er - ook door NVV-leden - gezegd wordt als er een "wilde" staking uitbreekt, meneer Kloos, zou u dan niet een ander gevoel krijgen? Of voelt u het wel, maar loopt u met uw gevoelens niet te koop? Hebt u ooit kennis genomen van een der vele studies, die moderne sociologen gewijd hebben aan de afstand tussen leden en top (of Top, als u wilt), aan de apathie van de vakbondsleden?...

KLOOS: Het probleem van leden-leiding is een probleem dat zal bestaan zolang de vakbeweging bestaat. Ik heb m'n vader, onbezoldigd bestuurder van de transportarbeiders, al nooit anders gehoord dan klagen over de opkomst op vergaderingen.

WIJ: Hoe bestaat het! Of nee, geen wonder, gezien die "aanpassing"

waarvan u zojuist gesproken hebt.

VRIJ NEDERLAND: Vindt u de correcties op het mandement belangrijk?

KLOOS: Natuurlijk... Maar ik zie niet, dat door de herziening nu bosjes nieuwe leden zullen worden ingeschreven. Ook niet bij de katholieken die tot nog toe ongeorganiseerd waren: het zijn meestal andere redenen dan zoiets als een mandement, waarom men geen lid wordt van een vakbond.

WIJ: Het schijnt waarempel meneer Kloos, dat u toch beter weet, wat er onder de arbeiders leeft dan u hebt doen voorkomen.

VRIJ NEDERLAND: Blijft u redacteur van de NVV-bladen?

KLOOS: Nee, dat zit er niet in... Er zijn zoveel mensen die aan je trekken. Je moet er voortdurend op bedacht zijn ook nee te kunnen zeggen.

WIJ: Voortdurend? Het lijkt er meer op, dat u alleen maar "nee" zegt, wanneer de arbeiders strijd willen. Dat u niettegenstaande dat toch voorzitter wordt bewijst toch wel, dat de arbeiders op de gang van zaken in de vakbeweging weinig invloed hebben....

KLOOS:..... (in antwoord op een andere vraag) Ik draai al zo lang mee in de NVV-top.

WIJ: U bedoelt nu natuurlijk, dat u meedraait met Top. Met een hoofdletter. Enfin, dat wisten we al. De vakbondsdemocratie is een echte flop.

=====

C O R K E L L E N B A C H

G E S T O R V E N.

Op 84-jarige leeftijd is in Rotterdam gestorven onze trouwe en lieve vriendin C o r n e l i a K e l l e n b a c h . Midden in de voorbereidingen van dit nummer van "Daad en Gedachte", dat - naar wij weten - ook zij met belangstelling tegemoet zag, bereikte ons geheel onverwacht het droeve bericht van haar dood. Op maandag 13 september is haar stoffelijk overschot in het crematorium van Westerveld verast. Een onzer makkers heeft daar enkele woorden aan haar nagedachtenis gewijd.

"Kel", zoals wij haar allemaal noemden, is een dergenen geweest, die aan de wieg gestaan hebben van dit maandblad. Op het moment, dat de samenstellers ervan, beroofd plotseling van de uitingsmogelijkheden, die hun tot dan toe ter beschikking stonden, nog overlegden wat of hun te doen stond, ontvingen zij uit de Maasstad bemoedigende brieven van Cor Kellenbach, brieven, die hun een bijzonder grote morele steun waren in zeer moeilijke ogenblikken.

In die brieven bezwoer "Kel" ons, toch vooral niet bij de pakken neer te zitten. En toen "Kel" vernam, dat wij met de uitgave van "Daad en Gedachte" zouden starten, toen betuigde zij ons niet alleen haar grote geestdrift en voldoening, maar toen behoorde zij ook tot de allereersten, die ons financiële steun gaven en wel in een mate, die ons verraste en ontroerde, op de hoogte als wij waren met de allesbehalve rooskleurige omstandigheden van haar eigen leven.

"Kel" heeft - gelijk zij ook vroeger wel placht te doen - ons, haar kameraden, die over de problemen der zelfstandige arbeidersbeweging schreven,

herhaaldelijk voorzien van waardevolle informaties of knipselmateriaal. Sedert "Daad en Gedachte" begon te verschijnen deed zij het met een regelmaat, die ons enthousiast maakte. Geen week is er in de eerste helft van dit lopende jaar voorbij gegaan of er lag een enveloppe van "Kel" met knipsels uit Rotterdamse bladen in onze brievenbus. Zonder haar hulp bijvoorbeeld zouden de in "Daad en Gedachte" gepubliceerde opstellen over de Rotterdamse metaalstakingen en de Rotterdamse taxistakingen nooit in die vorm verschenen zijn. Zij kan met recht niet alleen een vriendin, maar ook een medewerkster van "Daad en Gedachte" worden genoemd.

Alleen al hierom zullen wij haar dankbaar gedenken. Maar er is veel en veel meer, dat bij haar plotseling heengaan moet worden gezegd. Zij was niet alleen een trouwe vriendin, wier oprechtheid en onwankelbare trouw wij in de nood hebben leren kennen, zij was bovenal en in de eerste plaats trouw aan de klasse waartoe zij behoorde. Zij heeft, héél haar lange leven de worsteling van die klasse gediend en gesteund, met een energie, waarvoor men alleen maar de allergrootste bewondering en het allergrootste respect kan hebben.

Niets is haar ooit teveel geweest als het met de zelfstandige strijd van de proletarische klasse of van groepen proletariërs in verband stond. Want van de noodzaak en de onvermijdelijkheid van een zelfstandig arbeidersoptreden was Cor Kellenbach met haar fijne intelligentie en haar scherp gevoel voor maatschappelijke verhoudingen rotsvast overtuigd. Tot in haar laatste dagen heeft zij, hoe zeer haar gezichtsvermogen ook achteruit was gegaan, elk bericht in boek, krant of tijdschrift dat met dat arbeidersoptreden in verband stond, gespeld met nimmer verflauwd interesse.

Zo lang het haar mogelijk was - en dat is verrassend lang, eigenlijk tot haar dood toe het geval geweest - heeft zij vergaderingen van geestverwanten of andersdenkenden bezocht, met revolutionaire lectuur gecolporteed en deelgenomen aan discussies over de problemen van de arbeidersbeweging en de klassenstrijd. Niet alleen wij van "Daad en Gedachte" hebben een groot verlies geleden. De arbeidersklasse heeft een vriendin verloren wier toewijding een mensenleven lang nimmer heeft afgelaten, nooit een seconde is verslapt. Om die reden kan gezegd worden, dat het een rijk leven is, dat thans is afgesloten.

Om dat alles en om haar oprechte eenvoud, haar prettige omgang, haar warme mensenliefde, haar liefde voor kinderen vooral ook, haar onverwoestbaar goed humeur en haar dappere levensmoed zal zij steeds in onze herinnering voortleven.

=====

FRANSE VERTALING VAN PANNEKOEK

HET discussie-blad van de Franse raden-Communisten brengt in zijn septembernummer uitvoerige vertalingen en uittreksels van teksten van Anton Pannekoek.

In letterlijke en onverkorte vertaling publiceert men twee hoofdstukken uit Pannekoeks boek over de arbeidersraden. In uittrekselvorm geeft men de daaraan vooraf-

gaande inhoud van het boek weer. Men publiceert tenslotte ook een brief, die Anton Pannekoek op 8 november 1953 aan de Franse groep "Socialisme ou Barbarie" richtte, brief, waarin hij de verschillen tussen zijn zienswijze en die van deze groep duidelijk aangeeft.

Wij zijn van mening dat het Franse raden-communistische discussieblad met deze vertalingen goed en belangrijk werk gedaan heeft.

=====

OVER HET KARAKTER VAN DE P. v. d. A.

(Een polemieek met dr. Th. van Tijn)

TEGENOVER de (min of meer officiële en in ieder geval wijd-verbrede) opvatting, dat de Partij van de Arbeid een s o c i a l i s t i s c h e v o l k s p a r t i j zou zijn, heeft dr. Th. van Tijn de volstrekt tegenovergestelde mening verkondigd, dat zij een n i e t - s o c i a l i s t i s c h e a r b e i d e r s p a r t i j zou wezen. Noch het een, noch het ander komt overeen met onze zienswijze. Van het officiële en meest gangbare standpunt scheidt ons de overtuiging, dat de P.v.d.A. niet socialistisch is. In dit opzicht zijn wij het met dr. Van Tijn eens. Wat ons echter van hém scheidt is, dat hij de P.v.d.A. als een "arbeiderspartij" karakteriseert. Dat achten wij volkomen onjuist. Ook in onze ogen is de PvdA een volkspartij. In zoverre onderschrijven wij de stelling, die dr. Van Tijn juist critiqueert.

Drie opvattingen omtrent de P.v.d.A. zijn het derhalve, die hier naast elkaar staan:

1. De PvdA is een socialistische volkspartij (officieel standpunt);
2. De P.v.d.A. is een niet-socialistische arbeiderspartij (Van Tijn);
3. De PvdA is een niet-socialistische volkspartij (onze mening).

Mogelijk ware het natuurlijk de PvdA nóg anders te definiëren, namelijk als:

4. een socialistische arbeiderspartij.

Deze vierde mogelijkheid echter bestaat alleen maar op papier. In de werkelijkheid is er niemand, die dáárvoor de PvdA verslijt. Er zijn hoogstens lieden, die haar aldus wensen, hetgeen in onze ogen een onmogelijke wens is. Maar daarover zullen wij het nu niet hebben. Niet of de PvdA iets anders behoorde te zijn dan zij is, interesseert ons, maar de vraag wat zij nu eigenlijk is. Iedere andere bezigheid te haren opzichte beschouwen wij als onrealistisch en ónvruchtbaar.

Dr. Van Tijn verkondigde zijn opvatting in de vorm van een stelling, die hij voegde bij een proefschrift, waarop hij enige maanden geleden aan de universiteit van Amsterdam promoveerde tot doctor in de letteren. Hij heeft haar nader toegelicht in "Het Parool" van 25 augustus j.l. In die toelichting schrijft hij o.m.:

".... Verbazingwekkend was de verbazing die ik ontmoette. Welwillende critici meenden, dat dit nu de beruchte schertsstelling was. Dat ik de PvdA niet-socialistisch noemde scheen daarbij weinig te deren (ik zal er in dit stuk korthedshalve ook niet op ingaan), maar dat van arbeiderspartij, dát was me een lachertje!"

In dit opstel zullen wij het socialistisch of niet-socialistisch zijn van de Partij van de Arbeid evenmin bespreken. Wij hebben er bij andere gelegenheden vaak genoeg en ook uitvoerig genoeg over geschreven. Met dr. Van Tijn en zijn stelling willen we ons hier bemoeien en zoals gezegd, omtrent het niet-socialistisch karakter van de PvdA zijn wij het met hem eens en dat kunnen wij dus gevoeglijk buiten beschouwing laten, ook al staat het dan natuurlijk lang niet vast, dat hij en wij wat dat betreft op dezelfde gronden tot een eensluidende conclusie komen. Maar "dat van arbeiderspartij" dáár denken wij dus bepaald anders over. Een "lachertje" vinden wij het standpunt

van Van Tijn niet; wij vinden het wel volkomen fout.

In zijn "toelichting" polemiseert Van Tijn met zijn niet nader genoemde "welwillende critici". Die hadden hem voor de voeten gegooid - en volkomen terecht - dat burgemeester G. van Hall (van Amsterdam), fractieleider Anne Vondeling, partijvoorzitter dr. Tans en noem maar op géén arbeiders zijn.

Van Tijn antwoordt: "Dat is zo waar als het maar kan zijn. En toch is de PvdA een arbeiderspartij."

Waarop berust dit verschil tussen Van Tijn en zijn "welwillende critici"? Hierop, dat zij er een verschillende opvatting op na houden omtrent 't geen onder een "arbeiderspartij" moet worden verstaan. De "welwillende critici" zeggen: een arbeiderspartij, dat is een partij, die uit arbeiders bestaat, een partij van arbeiders. Van Tijn zegt: zó kan een arbeiderspartij niet gedefinieerd worden. "Ook Troelstra, Van der Goes, Wibaut en Alberda waren geen arbeiders, en toch werd de SDAP door vriend en vijand terecht 'n arbeiderspartij genoemd." Het gaat volgens hem om de f u n c t i e van de partij in het maatschappelijk politieke leven. Hij ziet een arbeiderspartij als "een organisatie, die op het politieke vlak (bijvoorbeeld in het parlement) de spreekbuis bij uitstek is van de voornaamste arbeidersbelangen-organisaties, meer in het bijzonder van de vakbeweging."

Beide standpunten bevatten naar onze mening een kern van waarheid, maar op beide is toch ook bijzonder veel aan te merken. Zo stuit onder meer dat wat Van Tijn ter weerlegging van zijn "welwillende critici" opmerkt over de SDAP, bij ons al direct op tegenspraak. Er waren er namelijk destijds genoeg, die de SDAP géén arbeiderspartij noemden. Sommigen om dezelfde reden als de huidige "welwillende critici" van Van Tijn thans weigeren die benaming aan de PvdA te geven. Men sprak in hun kringen wel smalend van de Studenten, Dominees en Advocaten Partij, zelfs dán, wanneer men zelf tot een groepering behoorde, waarin een ex-predikant - evenmin een arbeider dus - de toon aangaf.

Overigens achten we het in principe wel juist, dat een partij of organisatie niet wezenlijk gekarakteriseerd kan worden op grond van de sociale status van haar leden. Het Algemeen Nederlands Werklieden Verbond van Heldt bestond ongetwijfeld bijna geheel uit werklieden. Nochtans wordt er door de historici der Nederlandse arbeidersbeweging en door auteurs over sociale geschiedenis - en met redengeloven we - als arbeidersorganisatie niet zo heel veel aandacht aan besteed, nog minder betekenis aan gehecht. Hoezeer de definitie van een "arbeiderspartij als een partij van arbeiders" tekort schiet, ziet men ook, wanneer men een blik werpt op de partij van dr. Abraham Kuyper en Colijn. Dat was, gelijk men weet, de "partij van de kleine luyden". Maar komt het in iemands hoofd op, haar ook als een "kleine luydenpartij" te definiëren? Nee natuurlijk, want daarvoor was haar politiek te veel gericht op de belangen van een deel der Nederlandse bourgeoisie.

Ook onze voorkeur gaat derhalve stellig uit naar een definitie, die rekening houdt met de functie. Dat is dan echter ook zo ongeveer het enige wat we met Van Tijn gemeen hebben. Want juist, zodra we op de f u n c t i e gaan letten, komen we zowel ten aanzien van de PvdA als ten aanzien van de SDAP tot geheel andere conclusies dan hij.

Wij staan daarin overigens geenszins alleen. Velen immers ook weigerden destijds de SDAP als een arbeiderspartij te zien, juist op grond van de functie, die zij in de maatschappij vervulde, de functie namelijk van het bevorderen of handhaven van de klassenvrede, de functie van het behartigen, niet van het arbeidersbelang, maar van dat van het vooruitstrevende, democratische deel van het kapitaal, dat oog had voor de maatschappelijke ont-

wikkeling en voor de eisen des tijds. Ziedaar nóg een reden, waarom het ver-keerd is om te beweren - gelijk Van Tijn doet - dat de "SDAP terecht door vriend en vijand een arbeiderspartij genoemd werd". Ze werd lang niet altijd zo genoemd en voor zover ze wél zo genoemd werd moet men er zich voor hoe-den te verklaren, dat dit "terrecht" geschiedde. Maar keren wij terug naar het heden en naar de PvdA.

Wat wij Van Tijn verwijten is niet, dat hij de functie der PvdA centraal wil stellen, wat wij hem verwijten is, dat hij dit zegt te willen, maar het in wezen toch niet doet.

Dr. Van Tijn bewijst zijn stelling - dat de PvdA een arbeiderspartij ge-noemd moet worden, omdat zij de functie heeft als spreekbuis der arbeiders-belangen-organisaties en met name van 't NVV te fungeren - met een uitvoe-rige schets van de positie, waarin de PvdA ten opzichte van dat NVV en ten opzichte van haar kiezerskorps (van meerendeels NVV-ers) verkeert. Wat hij n i e t onderzoekt is de vraag of het NVV (om ons gemakshalve daartoe maar te beperken) met recht een arbeidersbelangen-organisatie kan worden genoemd. Hij neemt dat eenvoudig als vaststaand, als iets dat niet bewezen hoeft te worden, als een axioma aan. Aanvaardt men dat axioma en gaat men ook met dr. Van Tijn mee wat betreft zijn opvatting, dat zijn stelling ge-schraagd wordt door het feit, dat 44% der PvdA-kiezers van mening is, dat ze de partij voor de arbeiders is, dan lijkt zijn positie zo op het eerste gezicht aardig stevig. Dat het beeld dat hij schetst misschien niet bewon-derd zal worden door partijbestuurders, die bij de komende (en daarna nog volgende) verkiezingen gaarne naar de middenstand, de boeren of god weet welke sociale groepen zouden lonken is een zaak, die met het waarheidsge-halte van zijn beweringen wel iets, maar toch heel weinig heeft te maken.

Anders wordt de zaak, wanneer men, zoals wij, van mening is, dat het "beeld" dat sommigen van het karakter der PvdA in hun hoofd hebben, om-trent het wérkelijke karakter der PvdA maar weinig zegt. Geheel anders ook wordt het, indien men het axioma van Van Tijn - dat het NVV een arbeiders-belangen-organisatie zou zijn - volkomen onjuist acht.

Van Tijn wil op de functie der PvdA de nadruk leggen. Of hij dat inder-daad doet door deze aldus te omschrijven, dat zij als de spreekbuis van het NVV fungeert, is nog de vraag. Maar afgezien daarvan is het vreemd, dat hij het probleem van de PvdA tot een probleem van het NVV herleidt, zónder een onderzoek in te stellen naar de functie van het NVV. Dat is een leemte in zijn bewijsvoering.

Wij zijn van mening, dat het NVV géén organisatie is, die de belangen der arbeiders behartigt. Telkens en telkens weer blijkt in de praktijk, dat het N.V.V. en de arbeiders juist volkomen tegengestelde belangen hebben. Telkens en telkens weer wanneer zich in de maatschappij de sociale tegen-stellingen verscherpen, komen in de praktijk de z.g. arbeidersbelangen-orga-nisaties en de voor hun belangen strijdende arbeiders lijnrecht tegenover el-kaar te staan. Telkenmale, wanneer de verhoudingen in de samenleving de ar-beiders tot strijd nopen, staan zij niet slechts in gevecht gewikkeld met de patroons, met de heersende sociale orde en heel de burgerlijke samenleving, maar óók met alle organisaties, die sommigen nog altijd, maar ten onrechte, als "hun" organisaties zien.

Dat Van Tijn zonder meer het NVV of de vakbeweging als de behartigster van het arbeidersbelang beschouwt, dat hij die kijk op het NVV zó vanzelf-sprekend acht, dat hij het niet nodig vindt die mening te verdedigen of al-thans met een enkel woord nader toe te lichten, is eigenlijk zeer verwonder-lijk; verwonderlijk voor iemand, die niet als vakverenigingsbestuurder maar als wetenschappelijk onderzoeker, als socioloog, in het krijtperk der menin-

gen treedt. Want onder de moderne sociologen en maatschappelijke analisten neemt hij wat dat betreft een uitzonderingspositie in. Er is bijna geen socioloog meer of hij houdt zich bezig met "de tegenstelling tussen vakbeweging en arbeiders", die dr. Van Tijn geheel schijnt te ontgaan. Zélf s sommige vakbewegingsmensen als de CNV-er Van Albéda in ons land of de Duitsers Furtwängler en Briefs erkennen, dat de vakbeweging in de burgerlijke maatschappij is geïntegreerd; hetzelfde doet de katholieke socioloog Hoefnagels. Uiteraard is het Van Tijn's goed recht er 'n andere mening op na te houden. Maar dat hij op dit punt in het geheel geen probleem schijnt te zien, dat wekt verbazing.

Wij hebben te vaak de feiten onderstreept, die de diepe kloof tussen vakbeweging en arbeiders illustreren om er hier uitvoerig met voorbeelden op in te gaan. Wij willen er hier mee volstaan alleen maar te vermelden, waarin onze kijk op PvdA en NVV verschilt van die van Van Tijn. Wij zien het als de f u n c t i e van beide organisaties de belangen te behartigen van die sociale laag in de samenleving, die men gemakshalve het best met het woord "managers" kan omschrijven. Waarvoor PvdA én NVV beide in de bres staan, dat is het geordende plan-kapitalisme van morgen; wat zij vertegenwoordigen, dat is de burgerlijke samenleving van morgen méér nog dan die van vandaag, maar het is in ieder geval de burgerlijke samenleving. En juist ómdat zij dat doen, daarom voelen natuurlijk ook mensen als Van Hall c.s. in de PvdA zich op hun plaats. Dat is dan de kern van waarheid, die wij in de door Van Tijn bestreden opvatting ontdekt hebben. Want al vinden wij het beter - want meer begrip en inzicht verwekkend - om van de functie der partij uit te gaan, enige samenhang tussen haar functie en haar sociale geleiding is er natuurlijk wel.

Eén vraag is er, die wij na bovenstaande opmerkingen aan het adres van Van Tijn nog onder de ogen moeten zien, omdat zij wellicht bij de lezer op zal komen. Die vraag is deze, of er, als dan de PvdA in onze ogen geen arbeiderspartij is, misschien een ándere partij is, die deze naam wél verdient. Ons antwoord luidt ontkennend.

Wij zouden - wellicht - genoeg kunnen nemen met de definitie, dat 'n arbeiderspartij een partij is, die het arbeidersbelang behartigt. We moeten als we dat zo neerschrijven er onmiddellijk twee dingen aan toevoegen. In de eerste plaats, dat zo'n partij niet bestaat. In de tweede plaats, dat er in de sociale geschiedenis slechts een zeer beperkte, uiterst korte periode - relatief gezien dan - is geweest, waarin het arbeidersbelang door een partij behartigt k o n worden. Dat is de periode, waarin het er voor de arbeiders op aan komt hun belangen binnen het raam der burgerlijke samenleving te behartigen. Voor hun belangen in het kader der burgerlijke maatschappij is een organisatie als de partij geschikt, de partij, die, of ze nu "arbeiderspartij" is of niet, als verschijnsel een typisch verschijnsel van het kapitalistisch tijdvak is. Niet zodra echter zijn de "belangen der arbeiders binnen het raam der burgerlijke samenleving" niet meer hun op de voorgrond tredende belangen, of in de arbeiderswereld treden ándere organisatievormen op, organisatievormen, die typisch geschapen zijn voor de behartiging van typische arbeidersbelangen. Als zodanig kunnen "de belangen der arbeiders binnen het raam der kapitalistische maatschappij" welbeschouwd nauwelijks worden aangemerkt. Die échte arbeidersbelangen namelijk botsen altijd met de belangen der heersende klassen en de heersende orde.

Zo bekeken kan er weliswaar geen bezwaar zijn - mits men maar goed begrijpt wat er mee wordt bedoeld - om voor een heel korte periode van "arbeiderspartijen" te spreken, maar beter, want exacter is het om de stelling te verdedigen, dat er eigenlijk nooit arbeiderspartijen geweest zijn en dat ze ook niet kunnen bestaan. Ziedaar dan toch nog even - als terloops - de

verklaring ook, waarom wij het idealistisch streven om de PvdA tot een "arbeiderspartij" te maken, zinloos, want onmogelijk achten.

=====

E E N P R U L L I G T E N D E N S G E S C H R I F T .

EERST THANS ontvangen wij uit België een kleine brochure, geschreven door een zekere G. Iospa, getiteld "De honderdste jaardag van de oprichting van de eerste internationale (1864-1872)". Het is, zo wordt meegedeeld, de volledige tekst van een rede, die de schrijver op 6 september van het vorige jaar gehouden heeft op de nationale ontmoeting der communisten van België. Of daarmee de officiële Belgische C.P. bedoeld wordt dan wel een dissidente bolsjewistische groepering is ons niet helemaal duidelijk.1) Waar wij wél van overtuigd zijn is, dat de uitgevers van dit boekje in de kwesties, die momenteel het internationale bolsjewisme verdeeld houden, aan de kant van de Chinezen staan. Dat is overigens een bijkomstigheid, die er voor een bespreking van dit werkje niet zo héél veel toe doet. Weliswaar wordt er hier en daar op die geschillen in het moderne bolsjewisme duidelijk gezinspeeld, maar nadrukkelijk genoemd worden ze niet. Het onderwerp van het geschriftje is niet actueel, maar historisch.

Wat de schrijver onderneemt is een poging om de historische betekenis der eerste internationale te schetsen, liever nog zouden we zeggen een poging de eerste internationale zó te schetsen, dat de huidige partijbonzen van (chinees) bolsjewistisch type zich er de wettige erfgenamen van kunnen noemen. Een tendensgeschrift dus? Inderdaad, en wel een van een bijzonder prullig karakter.

Twee elementaire eisen, menen wij, mag men aan iedere (hetzij grote, 't zij kleine) studie over de eerste internationale stellen:

- 1e. dat zij recht doet wedervaren aan de feiten;
- 2e. dat zij die feiten tegen de juiste historische achtergrond en in het juiste historische verband plaatst.

In de brochure, die wij hier behandelen is noch van het een, noch van het ander sprake. De feitenkennis van de auteur, beter: zijn gebrek aan feitenkennis, is verbijsterend; de noodzaak om de gebeurtenissen van weleer in het kader van de toenmalige tijd te beschouwen ontgaat hem - niettegenstaande de schijn van het tegendeel hier en daar - ten enenmale. Men kan hem niet eens verwijten, dat hij er een v e r k e e r d historisch inzicht op na houdt. Hij is gespeend van ieder historisch inzicht.

Van de manier, waarop hij met de feiten omspringt een paar voorbeelden:

Volgens Iospa werd de eerste internationale door Karl Marx en Friedrich Engels opgericht. Bij een erkende historische autoriteit als Franz Mehring ("Karl Marx, geschiedenis van zijn leven", blz. 290/91) leest men iets volkomen anders. Ook een bekend historicus van de arbeidersbeweging als Max Beer ("Allgemeine Geschichte des Sozialismus und der sozialen Kämpfe", blz. 570) geeft een andere lezing. Hetzelfde doet de bekende Britse sociale historicus G.D.H. Cole ("A short history of the British working-class movement", deel II, blz. 85). Zij alle drie stemmen daarin met elkaar overeen, dat de oprichting van de 1e. Internationale buiten Marx om ging en dat hij er pas bij betrokken werd toen zij eenmaal een feit was.

Volgens Iospa dateert de strijd tussen bourgeoisie en proletariaat van

het midden der vorige eeuw. Een bewering, waarmee volkomen voorbij gezien wordt aan bewegingen als die van de Silezische wevers, de zijdewerkers van Lyon of de Chartistenbeweging in Engeland, om de voornaamste slechts te noemen. De oorzaak? Voor Iospa is de strijd van de klasse identiek met de strijd van de z.g. socialistische beweging van sociaaldemokratische signatuur, die juist iets gans anders was.

Iospa beweert, dat in de revolutie van 1848 het proletariaat "voor eigen rekening" streed. Wij raden hem aan eens bij Marx ("Die Klassenkämpfe in Frankreich") na te lezen hoe zeer in werkelijkheid het tegendeel het geval was en hoe de arbeiders niets anders deden dan voor de bourgeoisie de kastanjes uit het vuur halen.

Iospa schrijft, dat Marx "Mazzini verhinderde zich van de leiding" der eerste internationale "meester te maken". In werkelijkheid verhinderde Marx alleen maar, dat de ideeën van Mazzini een rol speelden, zoals men in de briefwisseling tussen Marx en Engels duidelijk na kan lezen.

Mag men Iospa geloven, dan weigerden de Britse trade-unions de bevrijdingsstrijd van onderdrukte volken als bijvoorbeeld de Polen te steunen. Dat juist het tegendeel het geval was kan men zowel bij Mehring als bij Cole nalez. Men vindt bij die beide auteurs ook uitvoerig verklaard, wat aan de sympathie der Britse vakbonden voor de Polen ten grondslag heeft gelegen.

Dat Marx - gelijk Iospa beweert - van het Inauguraal Adres der eerste internationale "een echt ideologisch strijdplatform" zou hebben gemaakt "om het pre-marxistische pseudo-socialisme te verslaan" (je moet bepaald bolsjewiek zijn om zo'n ónhistorische en van wánbegrip getuigende d. finitie uit te denken!) is moeilijk vol te houden, wanneer men let op hetgeen Marx zelf omtrent zijn desbetreffende arbeid in zijn brieven aan Engels heeft verkondigd.

En zo zouden we dóór kunnen gaan - nog lange tijd zelfs - gesteld, dat we er lust toe hadden een zó knullig pamflet méér dan de hoogst noodzakelijke aandacht te geven.

Knullig is de brochure van Iospa vooral ook vanwege haar even dom als kwistig gebruik van woorden en uitdrukkingen als "opportunistisch", "revisionistisch", enzovoort. Natuurlijk kent men in de sociaaldemokratie de stroming van het "revisionisme", waarvan Eduard Bernstein de geestelijke vader was. Die stroming wilde het "marxisme" herzien. Maar om nu van "revisionisme" te spreken in een tijd, dat het marxisme nog bezig was zich te ontwikkelen en er met andere woorden nog niets te "herzien" viel, dat getuigt nu juist van het gebrek aan historische zin bij Iospa, waarover we met een enkel woord al repten.

Ernstiger nog dan het domme woordgebruik, dat hij regelrecht heeft afgekeken van Lenin in diens slechtste polemieken, is Iospa's poging om het voortdurend maar zo voor te stellen, alsof alle arbeid van Marx in de tijd van de eerste internationale op partijvorming was gericht en dan nog wel partijvorming voor die verhoudingen en voor alle verhoudingen, die later mochten volgen.

Zeker, er zijn uitlatingen bij Marx en Engels, die hem daarin gelijk lijken te geven. Dat komt, zeggen wij, door de tijd waarin zij leefden en door het toenmalig karakter van de arbeidersstrijd. Er zijn echter bij Marx en Engels (maar bij Marx vooral) ook heel wat uitspraken te vinden, die Iospa's opvattingen weerspreken. Hoe of het daarmee gesteld is, hoe men de ene als toepasselijk op destijds gegeven omstandigheden, de andere als de uitkomst ener algemene analyse dient te beschouwen, daarvan bespeurt men bij Iospa

Wie het boekje van Iospa gelezen heeft, die begrijpt alleen zoveel, dat hij de Derde Internationale als de directe (en enig legitieme) opvolgster van de eerste ziet. Naar het bewijs van die stelling zoekt hij bij Iospa tevergeefs. Wél zal men bij Iospa de mening van Marx weergegeven vinden, dat "een volk, dat andere volkeren onderdrukt, niet vrij kan zijn." Dat was inderdaad zijn mening en die van de eerste internationale. De ontoereikende onbeholpenheid, of - als men wil - de onbeholpen ontoereikendheid van Iospa's boekje, kan men hieraan herkennen, dat hij verzuimt om duidelijk te maken, waarom nu die door hem als erfgenaam der eerste beschouwde derde internationale een beweging verenigt, die - als het in haar kraam te pas komt - andere volken onderdrukt: de Hongaren (1956), de Oost-Duitsers ('53) enzovoorts.

=====

VONDST VAN VONDELING

TOEN de z.g. Partij van de Arbeid bij haar ontstaan in 1946 een Vondeling in haar rijen opnam, toen was er in zoverre een verschil met het opnemen van een vondeling, dat van Vondeling de ouders zeer wel bekend waren, wat bij een vondeling natuurlijk geenszins het geval is. Die ouders waren - als we het zo mogen zeggen - mr. M.M. Joekes en de heer Koen Deering van de Vrijzinnig Democratische Bond, die beschermend hun handen uitgestrekt hielden over de V.D.J.O., de Vrijzinnig Democratische Jongeren Organisatie, waarin de jonge Vondeling, toen nog student in Wageningen, evenals zijn latere echtgenote, hun politieke jeugd jaren sleten. Of de laatste, toen nog mej. Toos van 't Hof, méér naar de - toen ook nog zogenaamd vrijzinnig democratische - prof. Oud keek dan naar de wat radicalere mr. Joekes weten we niet. maar feit is het, dat zij, óók als mevrouw Vondeling in het kamp van prof. Oud bleef, haar echtgenoot daarentegen - overeenkomstig de in zijn partij heersende mythe - aan den volke gepresenteerd werd als een socialist.

Ach deze vondeling heeft zijn radicaal burgerlijke afkomst minder verloochend dan zijn partij haar mythe. Zelfs zij die hem op zijn aller-

best alleen maar voor een geheid sociaal-democraat of voor een progressieve burger versleten, wellicht omdat zij de geschiedenis van de Vrijzinnig Democratische Bond in 't algemeen en die van een Vrijzinnig Democraat als Treub in het bijzonder niet kenden, zijn bitter in hem teleurgesteld. Want waar in de wereld werd ooit een sociaal-democraat of radicaal-progressief gevonden, die het aandurfde om met indirecte belastingen te komen? Die golden bij zogenaamde socialist en progressieve radicalen gelijkelijk voor a-sociaal.

Vondeling echter heeft ze uit zijn ministerssteek tevoorschijn getoverd en is daarmee dan de zoveelste zogenaamde socialist geworden, die in het regeringskasteel een krachttoer uithaalt, die conservatieve minsiters zich, uit angst hun politieke nek te breken, nooit zouden hebben durven permitteren.

Toegegeven: Vondeling heeft er ook wat voor teruggegeven, pardon: in het uitzicht gesteld. Een papiertje namelijk, dat over vijf jaar f 130 op zal leveren, nadat men al die tijd een veel hoger vedrag aan belastingen heeft moeten betalen. Hij maakte de belastingplichtigen tot 'n soort van pandbriefhouders, een kunststuk, waarvan zelfs de jonge Treub, laat staan de oudere, niet heeft kunnen dromen.

D E M A N A G E R S I N R U S L A N D :
K L A S S E O F G E E N K L A S S E ?

IN ZIJN BOEK " D e r o d e d i r e c t e u r " komt prof. David Granick tot de conclusie, dat de managers in Rusland géén managers-klasse vormen. We hebben het in onze bespreking van zijn werk in het juli-nummer van "Daad en Gedachte" al terloops geconstateerd. We hebben die conclusie toen "merkwaardig" genoemd. Zij is dat inderdaad om méér dan één reden.

Allereerst - en wij hebben daarvan reeds gerept - is de conclusie van prof. Granick volkomen in strijd met al het feitenmateriaal, dat hij zelf verzameld en gepubliceerd heeft. Zij is ook in strijd met tal van zijn uitspraken. Maar bovendien - en dat vooral maakt haar nóg zonderlinger - staat de conclusie van prof. Granick in lijnrechte tegenstelling tot 'n opmerking, die hij zelf notabene maakt, juist aan het begin van die passage in zijn boek, waarin hij het klasse-karakter van het Russische managerdom ten stelligste ontkent. Hij zegt daar namelijk:

"Er bestaat geen twijfel aan, dat de managers (in Rusland) behoren tot een klasse, die zich sterk onderscheidt van de Russische bevolking in haar geheel en die bovendien zeer eenzijdig uit de verschillende in de Sovjetunie bestaande beroepen is gerecru-teerd..." (blz. 289)

Maar niet zodra heeft prof. Granick deze woorden neergeschreven of hij laat er in één adem op volgen:

".... Zijn wij op grond van al deze kenmerken gerechtigd om over een managersklasse te spreken? Naar mijn mening moet het antwoord ontkennend luiden."

Dit lezende is men al geneigd zijn ogen uit te wrijven. Maar nog veel meer is dat het geval, wanneer men ziet, welk argument prof. Granick voor zijn uiteindelijke mening aanvoert. Hij schrijft:

"Het begrip 'managersklasse' bedoelt niet de managers te onderscheiden van de gewone arbeiders en boeren, maar meer in het bijzonder wil het een onderscheiding maken tussen hen (de managers) en de leidende figuren in de Communistische Partij en andere groeperingen aan de top van de sovjethierarchie, die macht, prestige en een groot inkomen hebben. De werkelijke vraag is niet of wij de sowjet-managers kunnen onderscheiden van de grote massa van de sowjet-bevolking, maar of de managers een groep vormen, die geheel los van die der partijfunctionarissen staat." 1)

Het vermoeden, dat men bij die woorden in zich voelt opkomen, wordt even later bewaarheid. Prof. Granick komt dan namelijk betogen, dat er tus-

1) 1) We houden ons hier bezig met het Russische managerdom en kunnen er niet al te veel andere zaken bijslepen. Daarom gaan we niet in op de dwaze formules, hetzij van Granick, hetzij van zijn al te dikwijls zeer onbeholpen Nederlandse vertaler, dat het een of andere "begrip" er een "bedoeling" op na zou houden. Dat hoort thuis in een opstel over begrippen, m.a.w. over het algemene en het bijzondere. We signaleren het feit, omdat wanbegrip omtrent begrippen natuurlijk ook gemakkelijk tot wanbegrip van feitelijkheden kan leiden.

sen managers en partijleiders geen duizelijke scheiding valt te maken. Hij zegt over managers en partijleiders, dat:

".... de twee groepen grote overeenkomsten vertonen qua inkomen, opleiding en politieke activiteiten. De leden van de twee groepen zijn soms dezelfde individuen op verschillende tijdstippen van hun carrière."

Wat prof. Granick hiermee bedoelt is dit, dat het soms voorkomt, dat een manager van nu een aantal jaren geleden een partijfunctionaris was en dat een huidig Russisch partijfunctionaris een aantal jaren terug tot 't managerdom behoorde.

Wij hebben geen reden om aan de juistheid hiervan te twijfelen; te minder, omdat prof. Granick van dit verschijnsel een paar concrete voorbeelden weet te noemen. Maar als argument in het betoog, dat het Russische managerdom géén klasse zou wezen, maakt dit feit - waarvan Granick zelf zegt, dat het zich soms voordoet - bijzonder weinig indruk op ons. Het gaat namelijk in het geheel niet om de vraag of er tussen de p e r s o n e n van de ene groep en de p e r s o n e n van de andere groep, soms of herhaaldelijk, een duidelijke scheiding te constateren valt. Die scheiding wás er in het verleden - iets wat (al wéér een tegenstrijdigheid bij hem!) ook uit het boek van Granick blijkt - , die scheiding is, als de tekenen ons niet bedriegen, voortdurend aan het verminderen, hetgeen naar onze mening te verklaren valt uit een gewijzigd karakter van de partij, vooral na het uitstoten van de groep Molotof c.s. Waarom het wél gaat is de vraag of er tussen het Russische managerdom en de Russische partij een belangentegenstelling bestaat of niet.

In dat deel van zijn boek, dat wij hier behandelen, gooit prof. Granick de merken hopeloos door elkaar. Vandaar, dat wij de vorige keer (in het juli-nummer) besloten met de opmerking, dat zijn boek opmerkelijke kwaliteitsverschillen vertoont. De verwarring waaraan hij ten prooi is, is onvoorstelbaar. In een betoog van enkele volzinnen (die, welke wij hierboven geciteerd hebben) springt hij onophoudelijk van de hak op de tak, liever gezegd: beweegt hij zich voortdurend in een ander vlak. Hij zegt namelijk achtereenvolgens:

1. De Russische managers vormen een duidelijk van de rest der bevolking te onderscheiden klasse.
2. Al degenen, die de managers in Rusland als een klasse definiëren, bedoelen daarmee tot uitdrukking te brengen, dat er een onderscheid tussen managers en partij bestaat.
3. Er is geen onderscheid tussen managers en partij, omdat er tussen hen geen duidelijke scheiding bestaat in het persoonlijke vlak.
4. Bijgevolg vormt het Russische managerdom geen klasse.

De - dubbele - truc, waarmee prof. Granick het klaarspeelt twee stellingen te formuleren, die lijnrecht met elkaar in strijd zijn, springt hier duidelijk in het oog.

De eerste helft van de truc bestaat daarin, dat hij - na aanvankelijk het begrip "klasse" in de normale, sociale zin van het woord te hebben gebruikt (stelling 1.) - letterlijk iedereen ervan beschuldigd 't woord klasse in verband met het Russisch managerdom alleen maar te gebruiken om er een tegenstelling tot de partij mee aan te duiden.

De tweede helft van de truc bestaat daaruit, dat hij vervolgens die tegenstelling loochent en dan op grond daarvan ontkent, dat de managers een

"klasse" zouden zijn. In die vierde stelling bezigt hij dan het woord klasse in een gans andere zin, in de zin namelijk, waarin hij tevoren in stelling 2 dat begrip heeft omgegoocheld.

Onze zienswijze komt neer op het volgende:

1. Wij menen - mét prof. Granick - dat de Russische managers zeer duidelijk een klasse vormen. Wij bedoelen daarmee een bepaalde groep, die zich van andere groepen in de Russische samenleving onderscheidt door haar maatschappelijke positie. Zij vormen een klasse ten opzichte van andere klassen.
2. De vraag hoe zich die managersklasse verhoudt ten opzichte van de partij en omgekeerd hoe de partij zich ten opzichte van de managers verhoudt is een héél belangrijke vraag, maar hoe het antwoord daarop ook moge uitvallen, aan het feit, dat het managerdom een klasse is verandert daardoor niets.
3. In tegenstelling tot prof. Granick menen wij inderdaad, dat er in het jongste Russische verleden een tegenstelling bestond tussen het managerdom en de partij. Maar dat is vers twee. Wij noemen het managerdom geen klasse omdat wij een tegenstelling tot de partij hebben waargenomen. Wij hebben een sociale tegenstelling tot andere klassen geconstateerd en constateren vervolgens en onafhankelijk daarvan 'n tegenstelling tot de partij.
4. Dat bepaalde (of tal van) personen zowel tot het managerdom als tot de partij behoorden is interessant, maar heeft met de tegenstelling tussen partij en managerdom niets te maken.

Wat van het bovenstaande nadere toelichting behoeft is vooral, menen wij, punt 3: de tegenstelling tussen partij en klasse. Zij zit niet, gelijk prof. Granick veronderstelt, bij voorbaat in ons begrip "klasse" opgesloten. Wij nemen haar waar, wanneer wij de feiten bestuderen. Zij is geen kwestie van begripmatigheid, zij is een realiteit.

De omvang van dit opstel belet ons een stortvloed van feiten en een uitgebreide schildering van de realiteit te geven. Wij willen daarom volstaan met een simpele verwijzing naar het voortreffelijke boek van de Hongaarse schrijver Tibor Meray, getiteld "Dertien dagen, die het Kremlin deden wankelen". Dat boek handelt over de Hongaarse revolutie van 1956. In een der hoofdstukken wordt uitvoerig geschilderd, hoe de worsteling tussen de Russische partij en de Russische managersklasse 't verloop der gebeurtenissen beslissend beïnvloedde.

Tibor Meray laat zien, hoe op het moment, dat de proletarische revolutie zegevierend opmarcheerde in de straten van Boedapest, Szolnok, Győr en Magyaróvár, in Rusland een felle strijd aan de gang was tussen partij en managerdom, die beide, juist omtrent het midden der vijftiger jaren om beurten een (nog) tijdelijke machtspositie innamen en elkander beurtelings weer daaruit verdreven.

Toen Anastasia Mikojan - zegt Tibor Meray - in Boedapest met de regering van Imre Nagy een compromis sloot, nam het managerdom een machtspositie in. Toen hij terugkeerde naar Rusland en zijn vliegtuig op de luchthaven van Moskou landde, waren de bordjes juist weer verhangen en woei er derhalve een andere politieke wind dan bij zijn vertrek.

De konsekwenties daarvan behoeven wij hier niet te behandelen. Zij horen thuis bij de geschiedschrijving van de Hongaarse opstand. Waarom het ons hier te doen is, dat is de tegenstelling tussen partij en klasse, die Meray tege-

lijk als algemeen bekend feit aanneemt (hij schreef tenslotte over Hongarije en niet over Rusland!) én beschrijft. Want hoe summier het ook mag zijn wat hij er over meedeelt, men z i e t uit zijn beschrijvingen het diepe conflict tussen partij en managersklasse levensgroot voor zich oprijzen.

Minder duidelijk - want gacamoufleerd en van vals etiket voorzien - is die tegenstelling ook zichtbaar ten tijde van de crisis rond Molotof. In haar volle scherpte is zij dan vervolgens weer waar te nemen ter gelegenheid van de z.g. Cuba-crisis, die men zou kunnen definiëren als een omgekeerd Hongarije. Omgekeerd, omdat in de novemberdagen van '56 de managersklasse van het maatschappelijk toneel gejaagd werd door de partij, ten tijde van de spannende Cuba-dagen de macht van de partij werd ingetoomd door de managers.

Dat alles is kennelijk verborgen gebleven voor prof. Granick, die persoonlijke dingen naar voren brengt inplaats van maatschappelijke en daarmee dan ongewild het bewijs levert, dat men met persoonlijke kwesties de maatschappelijke ontwikkeling niet verklaren kan.

=====

P R O F . D R . J . P E N E N D E L A A G S T B E T A A L D E N

IN HET OKTOBERNUMMER van "Daad en Gedachte" plaatsten wij een beschouwing over "De hedendaagse arbeidersklasse". De aanleiding hiervoor was een bespreking van het rapport "De Laagstbetaalden" van de Wiardi Beckman Stichting door prof. dr. J. Pen. In "Het Parool" nu reageert prof. dr. Pen op onze beschouwing. Dit was voor één onzer kameraden aanleiding om een ingezonden stuk aan "Het Parool" te zenden, met het verzoek het in dat blad te plaatsen. Doch oudergewoonte werd plaatsing van zijn antwoord aan prof. Pen geweigerd. Hieronder treft de lezer het schrijven van onze kameraad aan en tevens het antwoord van "Het Parool". Wij nemen ons voor in het volgende nummer van "Daad en Gedachte" uitvoeriger op deze kwestie in te gaan.

- o -

Naar aanleiding van het schrijven van prof. dr. J. Pen in "Het Parool" van donderdag 16 sept. j.l. "De wetselijke wereld heeft geen geheimen op sociaal terrein", meen ik het volgende te moeten opmerken:

1. "Een anoniem marxistisch blaadje (zelfs de redactie houdt haar naam geheim)" noemt prof. Pen het maandblad "Daad en Gedachte", waarin hij de op hem geuite kritiek las. Blijkbaar vindt prof. Pen de persoon belangrijker dan hetgeen gezegd wordt. Nu is het natuurlijk zo, dat er in dat "anonieme blaadje" geen professoren aan het woord zijn. Evenmin vinden die "anonieme" mensen het nodig - ondanks alles - een lans te breken voor het kapitalistisch systeem. Daarom is het hun dan ook onmogelijk hun publicaties in bladen als bijv. "Het Parool" geplaatst te krijgen. Wij twifelen er zelfs sterk aan of dit antwoord aan prof. Pen zal worden geplaatst. We leven dan wel niet onder een dictatuur - al dan niet "marxistisch" - maar de democratie moet nu ook weer niet te ver gaan. Vooralsnog zijn we dus aangewezen op al dan niet anonieme blaadjes. Maar dat "anonieme blaadje" staat dan ook open voor iedereen die het met onze opvattingen n i e t eens is en daarvan blijk wil geven, ook voor prof. Pen. En als prof. Pen zo graag namen wil zien, welnu onder dit schrijven staat er een. Laat hem er gelukkig mee zijn.

2. Prof. Pen verbaast er zich over, dat juist hij er van verdacht wordt bij de ongeschoolde arbeiders weelde en luxe te veronderstellen. Dit is echter niet zó opmerkelijk. In het rapport "De Laagstbetaalden" van de Wiardi Beckman Stichting wordt namelijk verklaard dat 85% der ondervraagden een elektrische wasmachine heeft, 62% een televisietoestel en 32% een bromfiets. En daarvan zegt prof. Pen dan: "Men kan niet volhouden, dat deze cijfers wijzen op armoede". Goed, geen weelde en luxe dan, maar toch ook geen armoede volgens prof. Pen. En dan te bedenken, dat het rapport "De Laagstbetaalden" duidelijk maakt, dat deze zaken zijn verkregen door overwerk, buitenhuis werken van de vrouw, e.d. En... belangrijke vraag waarop prof. Pen verzuimd heeft antwoord te geven: waaraan meet hij de positie (al dan niet armoede - al dan niet weelde en luxe) van de laagstbetaalden?
3. "De marxisten zelf zitten gevangen in een starre dogmatiek die hun belet enkele wezenlijke feiten van het moderne kapitalisme in te zien (zoals het stijgende aandeel van de arbeid in het nationale inkomen, om maar eens iets te noemen)". Dit zou prof. Pen dan toch eerst eens moeten bewijzen. Het ligt zo gemakkelijk in de mond, dat de arbeiders een groter aandeel van het nationale inkomen krijgen, maar men moet het maar eens aantonen. Ik ben er nog helemaal niet van overtuigd. Trouwens, het is ook volkomen in strijd met hetgeen prof. Pen even later beweerd: "Wij weten al heel lang dat de onderste twintig procent van de inkomenstrekkers slechts een procent of vijf van het nationale inkomen krijgt. Dat staat in de burgerlijke leerboeken van de burgerlijke economie. We weten ook, dat die verdeling zich niet of nauwelijks gewijzigd heeft." (Onderstreping van mij, J.M.).
4. Natuurlijk zijn er ook uit de burgerlijke klasse steeds mensen (schrijvers, sociologen, enz.) die steeds weer op de misstanden in de maatschappij wijzen. Die waren er zelfs in de tijd van het opkomende kapitalisme, in de tijd van de meest onbeschaamde uitbuiting, in de tijd dat er nog roofofbouw op de arbeidskracht werd gepleegd. Denken we maar aan de Duitse Kathedersocialisten, aan het Nederlandse "Komitee ter bespreking van de sociale kwestie", waarin de latere professor Pikelharing een grote rol heeft gespeeld. Denken we ook aan de fabrikant Van Marken uit Delft. Zij allen waren begaan met het lot van de arbeiders, met de paupers. Zij allen wezen op de misstanden in de maatschappij, zoals nu een Pater Hoefnagels, een Wiardi Beckman Stichting en niet te vergeten een prof. dr. J. Pen op de misstanden in de maatschappij van heden wijzen. En deze mensen nu noemen wij in onze onbeschaamdheid "burgerlijke intellectuelen". Prof. Pen hoeft zich daar echter niet zoveel van aan te trekken. Wij hebben er niets kwaads mee bedoeld. We hebben zelfs niet aan "duf en dul" gedacht, niet aan een "heidelandschap boven het dressoir" en zelfs niet aan "een lange onderbroek". Wij hebben niets anders willen beweren dan dat prof. Pen een intellectueel is (en dat is hij toch?), die tot de burgerlijke klasse behoort. Vandaar dan ook, dat al deze burgerlijke intellectuelen (het spijt me, maar ik weet geen beter woord) die zo op de misstanden in de maatschappij wijzen, er nooit aan denken de oorzaak van die misstanden in het stelsel te zoeken; dat ze die misstanden slechts als uitwassen beschouwen. Vermijdt men die uitwassen, pakt men het wat anders aan, dan is die burgerlijke maatschappij nog niet zo slecht. Dan valt het kapitalisme heus wel mee. Dat is de gedachtengang van de burgerlijke intellectueel. Om het met Marx te zeggen - we zijn nu eenmaal marxisten, wel anoniem, maar toch marxisten - : het maatschappelijk zijn bepaalt het bewustzijn.
5. Niet erg fijntjes, en zeker niet professoraal is het van prof. Pen om het

"anonieme marxistisch blaadje" aan het slot van zijn schrijven min of meer op één hoop te gooien met het Russische "marxisme". Nergens in het "anonieme blaadje" heeft hij iets kunnen lezen, dat dit rechtvaardigt. Integendeel, in hetzelfde nummer waarin de kritiek op prof. Pen was opgenomen, stond ook een stukje over kapitalistisch Rusland. Hieraan nu heb ik mij gestoten professor.

Amsterdam.

J.M.

A n t w o o r d v a n " H e t P a r o o l " :

Uw stukje van 21 september jongstleden is voor de rubriek "Maar Meneer" veel te lang. Wij hebben het echter aan prof. Pen voorgelegd, die er het volgende bij aantekende:

Marxisten, of ze nu uit Moskou of Amsterdam komen, zijn op tenminste drie punten starre dogmatici:

a. Ze menen dat de "burgerlijke" pers geen kritiek op het kapitalisme opneemt, of zelfs dat hun ingezonden stukken worden geweigerd.

b. Ze denken dat het de arbeider onder het kapitalisme steeds slechter gaat. In werkelijkheid is het gemiddelde reële inkomen van de Nederlander in de afgelopen tien jaar met, ruwweg, de helft toegenomen; bovendien is het werknemersaandeel nog eens met 10 procent gestegen. De arbeiders hebben dus iets meer van de welvaartstijging geprofiteerd dan de niet-arbeiders.

c. De armste 20% van de bevolking (die slechts 5% van het nationale inkomen krijgt bestaat niet uit valide arbeiders, maar uit ouden van dagen, invaliden, weduwen, kleine zakenmensen die met tegenslagen hebben te kampen. Van deze "nieuwe armoede" begrijpt het marxisme weinig, omdat het denkt dat het kapitalisme nog steeds een twee-klassen maatschappij is (arbeiders en kapitalisten). In werkelijkheid bestaan er veel meer "klassen", allemaal met hun eigen problemen.

Dit was dan het antwoord op het ingezonden stuk van onze kameraad. Zoals reeds in de inleiding gezegd, zullen wij in het volgende nummer van "Daad en Gedachte" uitvoeriger op dat antwoord ingaan. Nu ontbreekt er de tijd en de ruimte voor.

=====
VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN

3e kwartaal 1965

B.v.B. te M. f. 5.--; C.B. te A. f. 42.--; C.v.d.B. te A. f.4,95; C.J.B. te A. f.5.--; W.C.B. te A. f.5.--; A.v.d.H. te A. f.2,50; Th.v.d.H. te A. f.10.--; G.H. te Z. f.1,75; G. de J. te R. f.2,50; J.M. te A. f.42.--; Th.M. te B. f.42.--; K.N. te B. f.25.--; G. de P. te B. f. 15.--; A.v.V te D.H. f.21.--; A.C.W. te A. f.3,50; C.W. te R. f.2.--; R.W. te A. f.31,50; Div. te R. f.3.--. Totaal f. 263,70.

Enkele toezeggingen voor financiële steun werden nog niet nagekomen.

Steun blijft nodig. Stort daarom uw bijdragen op Postgirorekening